

KRONIKA

Za Bohuslavom Kováčom

Vo veku sedemdesiatich rokov zomrel v Bratislave dňa 8. novembra 2006 doc. PhDr. Bohuslav Kováč, CSc., literárny vedec, kritik, estetik, dlhoročný vysokoškolský pedagóg, redaktor, editor. Rodák z Liptova, po vysokoškolských štúdiách na FF UK absolvoval aspirantúru v Ústave slovenskej literatúry SAV, kde potom niekoľko rokov aj pôsobil (1961 – 1967). Z tohto pracoviska odišiel na Katedru estetiky a vied o umení FF UK (1968 – 1971), v rokoch 1971 – 1972 bol lektorom slovenského jazyka a kultúry v Bordeaux, odkiaľ sa vrátil na katedru estetiky. Roku 1992 prešiel na Katedru dejín výtvarného umenia, kde zotrval až do odchodu do dôchodku roku 1995. V rokoch 1991 – 1995 bol šéfredaktorom obnoveného mesačníka *Tvorba* (založil E. B. Lukáč v roku 1940), ktorý vydávalo vydavateľstvo Transcius. Z *Tvorby* urobil modernú tribúnu názorov na spoločnosť, kultúru, literatúru, filozofiu i na to, čo sa nazýva duchovným životom. K širokej palete názorov prejavil veľkú dávku tolerancie, pretože liberálny prístup pokladal za adekvátny niekdajšej Lukáčovej koncepcii. Ako editor zostavil niekoľko antológií (Wolker, Nezval, slovenská poézia 19. a 20. storočia; vybral verše slovenských básnikov ku knihe Benkových kresieb).

Kováčovou ťažiskovou aktivitou od vstupu do literatúry bola literárna kritika. V nej sa usiloval presadzovať skutočné hodnoty a mal vážne výhrady k prázdnému ideologizovaniu a povrchnému psychologizovaniu. Literárnej kritike sa venoval aj vtedy, keď ho vedecký výskum od nej odvádza. Zamýšľal sa nielen nad jednotlivými dielami, ale aj nad poslaním kritiky. Podľa neho kritik sa musí tvorivo realizovať a dospieť k tvorbe nových kritérií: „A prostriedkom, možnosťou kritikovej sebarealizácie je predovšetkým estetická interpretácia diela.“ Vyzdvihovať estetické kritérium v čase preferencií ideovo-tematických zložiek bola odvaha. Najmä vtedy, keď sa B. Kováč „nešetrne“ dotýkal diel vtedajších koryfejov socialistickej literatúry (V. Mináč a i.). Zaujímala ho mladá literatúra, ale nestal sa generačným kritikom. No pôsobil na jej formovanie, a to nielen vyzdvihovaním jej hodnôt, ale aj ironickým traktovaním jej nedostatkov. Register Kováčových kritických záujmov bol veľmi široký. Vyslovoval sa k problematike súčasného románu, registroval krízu kultúry, urobil si exkurziu do dejín Veľkej Moravy, zamýšľal sa nad žánrom literatúry faktu, lákala ho nielen domáca, ale aj svetová literatúra, najmä avantgardná, písal aj o výtvarnom umení. Vo všetkých jeho textoch je prítomný moment odporu k prejavom literárnej nehotovosti, konformnosti, služobnosti. Nie div, že sa napokon jeho kritické aktivity dostali do kolízie s oficiálnou líniou, takže nemohol svoje príspevky publikovať knižne. Výber z nich vyšiel pod názvom *K studniciam života* až roku 1992. V záverečnej poznámke reagoval na situáciu, v ktorej sa ocitol, najmä v čase tzv. normalizácie, takto: „I keď moje podobné rukopisy zomleli mlyny normalizácie, nenárokujem si týmto výberom z kritik a esejí nijakú rehabilitáciu: chcel by som ním len osloviť mladú

slovenskú inteligenciu a ukázať jej, že napriek tomu, čo všetko sme zažili, naša generácia bola oddaná kultúrnym hodnotám a dokázala ich presadzovať.“

Kováčovou prvou knižnou publikáciou bola kratšia monografická štúdia *Poézia Jána Smreka* (1962). Autor ju koncipoval v čase, keď sa Smrek po dlhom vynútenom mlčaní stal pre režim znovu prijateľný. Môžeme ju teda považovať aj za rehabilitačný akt. Kováč odmietol vnímať Smreka len ako básnika zmyslovej rozkoše a erotiky. Zdôraznil jeho zakorenenosť v spoločnosti, jeho angažovanosť a z tejto pozície pôsúdli básnikov sklon k idylizácii a hedonizmu. Malým zázrakom bola Kováčova obsiahla monografia o európskom surrealizme *Alchymia zázračného* (1966), pôvodne kandidátska dizertácia, ktorú neskôr dopracoval. Písať o surrealizme v polovici šesťdesiatych rokov nebolo ešte celkom jednoduché; k „západným“ avantgardám panovala permanentná nedôvera. Pritom Kováč poňal surrealizmus nielen ako novú poetiku či básnický program, ale ako životný postoj. Skúmal ho síce z odstupu, ale zdôraznil najmä to, čím obohatil literatúru. Knihu privítal prof. M. Bakoš ako vykročenie za provinciálnu hranicu domácej tvorby a ocenil B. Kováča ako prvolezca. Publikácia i dnes udivuje šírkou záberu a komplexnosťou. Jazyk a štýl prezrádzajú – tak ako inde –, že autor je bytostný esejista a jeho texty, či sa už týkajú literatúry, alebo výtvarného umenia, domácej či zahraničnej scény, poskytujú nielen nové, často originálne poznanie, ale aj nie celkom bežný čitateľský zážitok. Týka sa to aj jeho estetických štúdií: Estetika sa napokon stala i jeho pedagogickým chlebkom, keď začal prednášať na FF UK. Princípy estetického vzťahu ku skutočnosti a estetickému kultúry vôbec objasňoval aj vo viacerých publikáciách (*Svet dieťaťa a umelecká fantázia*, 1964; *Zázračný svet detských kresieb*, 1972; *Čítanie ako experiment so štastím*, 2000). Žiaľ, smrť prerušila nielen fiato, ale všetky jeho aktivity. No to, čo z nich našlo výraz v tvorbe, ostáva inšpirujúce podnes.

Vladimír Petrik

Jozef Minárik osemdesiatpäťročný

„Nech je kára tvojich starostí aj bôľov
Najťažšia na svete, nech!
Vytiahneš ju až do najstrmšieho vrchu,
Ak do nej zapriahneš smiech!“

(*Slovenský dekameron takzvaný väčší*, s. 239)

So siedmym dňom tohto kalendárneho roku sa spája vzácne životné jubileum renomovaného literárneho historika Jozefa Minárika.

Narodil sa 7. januára 1922 v Čertiznom pri Medzilaborciach. Po absolvovaní štúdia (slovenčina – latinčina) na Filozofickej fakulte UK v Bratislave (1946) pôsobil na stred-